אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו [א]על הביעא ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' אבל ירקא לא ור' יצחק אמר [ב]אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר [ג]אפילו מיא מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר' יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד א"ר אשי אנא זמנא דכי מדכרנ' עבידנא ככולהו [א]תנן [ד]כל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר' יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי לאפוקי מצות ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי אקב"ו לשמור חקיו לאפוקי מאי לאפוקי [ה]ריחני א"ר ינאי א"ר כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא כי אתא רב דימי אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לבר מבשרא: רע"א אפילו אבל שלק כו': ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א"ר אשי בקלח של כרוב שנו ת"ר [ב]טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה נלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ונבלעינהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי טעמא משום ריחא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ורב אשי אכול ומר זוטרא לא אכל אמרו ליה מאי דעתיך דא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו משום ריחא והא אנן דקא אכלינן וקא משתעית בהדן אמר להו אנא כאידך דר' יצחק ס"ל דא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות כל קטן מקטין אמר רב חסדא אפילו גדיא בר זוזא ולא אמרן אלא דלית ביה רבעא אבל אית ביה רבעא לית לן בה כל נפש משיב נפש אמר רב פפא אפילו גילדני דבי גילי כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב עונקא א"ל רבא לשמעיה כי מייתית לי אומצא דבישרא טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך כרוב למזון ותרדין לרפואה כרוב למזון אין ולרפואה לא והא תניא [ג]ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין [ד]דבש [א] וקיבה והרת ויותרת הכבד אלא אימא כרוב אף למזון אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו איני והא אמר ליה רבא לשמעיה כי חזית לפתא בשוקא לא תימא לי במאי כרכת ריפתא אמר אביי מבלי בשר ורבא אמר מבלי יין איתמר רב אמר מבלי בשר ושמואל אמר מבלי עצים ורבי יוחנן אמר מבלי יין א"ל רבא לרב פפא [ה]סודני אנן תברינן לה בבשרא וחמרא אתון דלא נפיש לכו חמרא במאי תבריתו לה א"ל בציבי כי הא דביתהו דרב פפא בתר דמבשלא לה תברא לה בתמנן אופי פרסייתא תנו רבנן דג קטן מליח פעמים שהוא ממית בשבעה בשבעה עשר ובעשרים ושבעה ואמרי לה בעשרים ושלשה ולא אמרן אלא במטוי ולא מטוי אבל מטוי שפיר לית לן בה ודלא מטוי שפיר לא אמרן אלא דלא שתה בתריה שכרא אבל שתה בתריה שכרא לית לן בה: [ו]והשותה מים לצמאו וכו' לאפוקי מאי א"ר אידי בר אבין [ז]לאפוקי למאן

דחנקתיה

קופרא. כל מיני בשר: **אבל ירקא לא.** צריך לברוכי אחריה: **חד כתרי.** מר זוטרא שהוזכר כאן יחיד בלא שם אביו עביד כרב יצחק בר אבדימי שהוזכר בשמו ובשם אביו: **ותרי כחד.** מר בר רב אשי שהוזכר בשמו ובשם אביו עביד כר' יצחק שהוזכר יחיד: **ככולהו.** אף כרב פפא: **כל שטעון ברכה.** משנה היא במסכת נדה: **למעוטי ירקא.** וכ"ש מיא: **למעוטי מצות.** אין מברכין כשמסלקין תפילין וציצית ואחר תקיעת שופר ולולב: **כל שהוא כביצה.** אין לך מין מאכל שיעור כביצה שלא תהא ביצה טובה לגוף ממנו: **מגולגלתא.** צלויה לחה ורכה שגומעין אותה: **קייסי.** מדות מחזיקות לוג: **מגולגלתא משיתא.** טובה משיתא קייסי: **ממויתא.** צלויה קשה טובה מארבע קייסי: **מבושלתא.** במים עלה א"ר ינאי כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו: **בקלח של כרוב שנו.** שהוא מזון דתניא לקמן כרוב למזון: **כרישין.** כרתי: **כל ירק חי מוריק.** נוטל תואר הפנים: **כל קטן.** שלא גדל כל צרכו ולקמן מפרש כמה כל צרכו: **כל נפש.** דבר חי הנאכל שלם כגון דגים קטנים שגדלו כל צרכן: **הקרוב לנפש.** האוכל מן הבהמה במקום חיות שלה ולקמן מפרש לה: **אוי לבית.** לכרס האוכל לפת: **נלעסיה.** כוססו ומשליכו: **נשלקינהו.** בקדרה הרבה שלא יצטרך לכוססו בשיניו: **קודם ארבע שעות.** שאינו זמן סעודה והריח קשה לבני אדם המספרים עמו קודם אכילה שהגוף ריקן: **כאידך דר' יצחק סבירא לי.** אבל אסור לספר לא סבירא לי: **בר זוזא.** כלומר שמן וטוב ששוה זוז: **דלית ביה רבעא.** שלא גדל עד רביעית שלו כגון טלה רביעית של איל גדי כדי רביעית של שעיר גדול וכן כל דבר: **גילדני דבי גילי.** דגים קטנים מאד ומצויין בין הקנים באגם ואין דרכן לגדל יותר. אבל דג קטן ממין דג גדול ולא גדל רובע זה הוא קטן מקטין: **עונקא.** צואר מקום בית השחיטה וסמוך ללב ולמעים: **לבי ברוך.** למקום שברכו שם על השחיטה: **ומי סיסין.** תבשיל של פולי"ל: **והרת.** ולדיר"א שהולד נולד בו: **יותרת הכבד.** טרפשא דכבדא שקורין איברי"ש: **מבלי בשר.** היא קשה אבל כשמבשלה עם בשר שמן מתיש כחה: **מבלי יין.** כשאין שותה אחריה יין: **מבלי עצים.** שאינו שולקה הרבה: **סודני.** בעל שכר תמרים. ור' פפא מוכר שכר היה כדאמר באיזהו נשך (ב"מ ד' סה.) טרשא דרב פפא שכרא לא פסיד ואמר רב פפא אי לאו דרמאי שכרא לא איעתרי (פסחים קיג.) והוא נקרא סודני כדאמרינן תמרי במלוח לבי סודנא ליהוו (שם): **דלא נפיש לכו חמרא.** שותי שכר אתם: **במאי תבריתו לה.** לכחו של לפת: **אופי פרסייתא.** בקעיות של עצים גדולות היתה שורפת תחת קדרת הלפת: **פעמים שהוא ממית.** ואלו הן ביום שבעה ימים למליחתו או ביום שבעה עשר או ביום שבעה ועשרים:

מאי

עבידנא ככולהו. וכן אנו נוהגין כרב אשי דמברכין בתר מיא ובתר ירקא בורא נפשות רבות: **ולבני מערבא** דמברכין הכי בתר וכו'. ואנן לא עבדינן כבני מערבא דדוקא לדידהו שהיה דרכם לסלקם בלילה שייכא ברכה דלשמור חקיו כדכתיב ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים וגו' אבל אנו שמסלקין אותן בחצי היום או אפי' נסלקן בלילה לא שייך חקה ודוקא לדידהו דקסברי לילה לאו זמן תפילין הוא ומימים ימימה אתא למעוטי לילות שייכא ברכה דחקה אבל אנן דקי"ל [ו] דלילה זמן תפילין הוא ואנן [ז]משיימין הפסוק ושמרת החקה וגו' בפסח ומה שאין אנו מניחים אותן בלילה מפני שמא יפיח בהן אפי' נמתין לסלקן עד הלילה לא מברכינן אע"ג דאנן קיימא לן דשבת וי"ט לאו זמן תפילין אפ"ה לא מברכינן דדוקא לדידהו דסבירא להו חקה קאי אתפילין מברכי' ותדע שהרי איהו נמי לא היו מברכין אלא אתפילין לחודייהו משום דכתיב בהו חקה אבל אשאר מצות כגון ציצית ולולב וסוכה לא היו מברכין [ח](וה"ה הכא) וקשה דהוי מצי לשנויי הכי לאפוקי שאר מצות אפי' לבני מערבא [ט]:

דחקנתיה

עין משפט
נר מצוה

קמח א ב ג מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' א סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רד סעיף א ו וסימן רח:
קמט ד מיי' שם הלכה ט:
קנ ה טוש"ע או"ח סי' רטז סעיף א:
קנא ו ז מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' א סמג שם טוש"ע או"ח סימן רד סעיף ז:

רבינו חננאל

... אסיקנא ביצה... בין ח[י]ים בין מבושלים וכן ירק [וכן מים] כולן בתחילה ב' א' יי' אלהינו [מ"ה ש]הכל נהיה בדברו ובסוף ב' א' יי' אלהינו מ"ה בורא נפשות רבות. פיר' חד כבתרי מר זוטרא [שנזכר י]חיד שלא נזכר שם אביו [עביד כר]ב יצחק בר אבדימי [שנזכר בש]נים שמ[ו ושם אביו] .... [תנן. כל שטעון ברכה] לאחר[יו טעון ברכה לפניו] ויש שטעון] ברכה לפניו וא[ין] ט[עון ברכה לאחריו] לאפוקי מיא ... ואסיקנא מצוות] וריחני שמב[רכין] לפניהם ואין מברכין] לאחריהם. [ולבני מערבא דמברכי'] בתר דמסלקין [תפלייהו בא"י אלהינו מ"ה] אשר קדשנו במצו[תיו וצונו לאפוקי מאי] לאפוקי ריחאני בל[תו]ד[א]. [כל שהוא] כביצה בין פת של .... בין בשר שמן כביצה [ביצה טובה] הימנה. ביצה מגולגלת [טובה משש]ה אוקיי סולתא. ביצה צלויה [היא טובה] מארבע ביצה שלוקה היא טובה מכל דבר כ]משקלה. הא דתנן אבל של[ק והוא מזו]נו. אוקימנא בכרוב. כל נפש משיב את הנפש אמר רב פפא אפילו גילדני דבי גילי כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב בעונקא א"ל רבא לשמעיה כי מייתית לי אומצא אייתי לי מהכא דמקרב לבי ברוך. פירוש, כל נפש חיה מערבת את הנפש האוכלת אותו כשהוא חולה יותר מגבינה וחלב ופירות. ואפי' גילדנא דבי גילי. פי', דג הגדל באשפת של הים. קרוב לנפש. פי' תתיכה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה ששם מחיית הנפש, ואם יאכל אותה החולה מחזקתו וכאילו משיבה לו נפש והיינו עונקא. והוא מקום כנגד בית הבליעה. ורמז לדבר וענקים לגרגרותיך. והיינו אומצא מבי ברוך שאומרין על התתיכה ברוך אתה השם אשר קדשנו במצוותיו וצוונו על השחיטה נקרא בי ברוך. אוי [לו לבית שהלפת] עוברת בתוכו [אביי אמר דאכל]ה בלא בשר. ורבא [אמר בשותה] יין אינה מ[זקת כול'. השותה [מים לצמאו מ]ברך שהכל. אמר [ר' אידי בר אב]ין אומצא פטור.

מסורת הש"ס

א) נדה נא:, ב) [שבת קי.], ג) [לקמן ט: ע"ז כט.], ד) [נ"ל יבש וכן הוא לקמן מ: וכן איתא בערוך כב. ע"ש פרש"י], ה) [בערוך פי' סודני ירא שמים כדכתיב סוד ה' ליראיו ועי' ברש"י מנחות פה. ונדה יב:], ו) מנחות לו:, ז) נ"ל מוקמינן, ח) רש"ל מ"ז, ט) [בתוס' סוכה לט. ד"ה אבל לפניו וכו' ובתוס' נדה נא: ד"ה ולבני מתנא יש על זה ותוס' דבתוס' נדה שם מבוארים הדברים יפה וע"ע תוס' מנחות לו: ד"ה ושמרת],

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דבש) תו"מ:

לעזי רש"י

פוליאו"ל [פוליו"ל]. מנתה (צמח). ולדירי"א [וידילור"א]. רחם (של חיה). איברי"ש [איבריי"ש]. סרעפת.

מוסף רש"י

ומי סיסין. פוליו"ל יבש שורה במים ושותה (ע"ז כט.). והרת. רחמה של בהמה (שם) וילדייר"א שהשליל בתוכו (לקמן נז:). ויותרת הכבד. איברי"ש של בהמה (שם). סודני. תלמידי חכמים על שם (תהלים כה) סוד ה' ליראיו (מנחות פה. נדה יב:) נ"ל רב פפא רמי שיכרא הוה כי' ואמאי קרו ליה סודני סוד גמא, שמעשרת ונמלות הקדים (מנחות שם).